International

scientific and practical conference

DECEMBER 6
2024

2024

STDF

Science technology& Digital finance

Google Scholar

The main directions of socio-economic development of New Uzbekistan: problems and solutions

MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND INNOVATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

JIZZAKH BRANCH OF THE NATIONAL UNIVERSITY OF UZBEKISTAN NAMED AFTER MIRZO ULUGBEK

Scientific journal of Science technology & Digital finance

The main directions of socio-economic development of New Uzbekistan: problems and solutions collection of materials of the international scientific and practical conference on the topic

(December 6, 2024)

(Part 2)

Jizzakh-2024

Department of Economics and tourism of Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
6.12.2024

The main directions of socio-economic development of New Uzbekistan: problems and solutions collection of materials of the international scientific and practical conference on the topic – Jizzahk: Department of economics and tourism of Jizzakh branch of the national university of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, December 6, 2024, 450 pp.

Editors in charge: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O'ralov A.I.

In the collection of materials of the conference, the role and role of Science, Education and production in the era of globalization, the pressing problems of the issues of interaction of these processes, feedback on their solutions were presented by mature specialists of the field.

In addition, research on the scientific and practical topic, carried out in the economics, Exact Sciences, Natural Sciences and socio-humanities during the globalization period, information is presented in the scientific and practical fields, which includes the latest innovative technologies in the fields of production.

It can be argued that this collection is one of the specific intersections of current thoughts and innovative ideas of the world of science. This scientific and practical conference was actively attended by professors and scientific researchers engaged in scientific research in Uzbekistan and foreign countries. In increasing the position of the scientific and practical conference, the professors and teachers of domestic and foreign higher educational institutions made a significant contribution.

Professors and teachers of foreign higher educational institutions who actively participated in the work of the conference made a worthy contribution to the high level of interaction with scientists of our country. The processes of international cooperation with foreign countries and exchange with them in the field of Science in the era of globalization have a positive effect on the development of Higher Education, the fields of Science and production. The materials of this conference are special in that they include a wide range of research, from theoretical developments to practical solutions, demonstrating the diversity of approaches and directions in this area.

In conclusion, it should be noted that this scientific and practical conference will be a very useful collection for everyone who is interested in modern research in the fields of further development of Higher Education, Science, Education and production in the era of globalization. The authors are responsible for the content and quality of the articles and abstracts included in the collection.

BARQAROR RIVOJLANISHNI TA’MINLASHDA “YASHIL IQTISODIYOT” NING O‘RNI

Eshboyeva Madina
O‘zMU Jizzax filalli 1- kurs iqtisod yo‘nalishi talabasi

Butun dunyoda XX asrning 70-yillarigacha amalda bo‘lgan an’anaviy iqtisodiy modellar iqtisodiyotning ijtimoiy va ekologik tomonlarini e’tibordan chetda qoldirdi. Iqtisodiy yo‘laklar va rivojlanish dasturlari davlatlar uchun barqarorlikning hal qiluvchi omili bo‘lsa-da, ular ekologik va iqtisodiy nobarqarorlik haqida tashvish tortmadi. Oqibatda an’anaviy iqtisodiyot modeli asosida resurslardan noto‘g‘ri foydalanish tabiiy muhitni charchatdi. A.Pechchi ta’kidlaganidek, “Endilikda ona – Yerimiz har qanday o‘sish sur’atlariga dosh berishishga, insonning har qanday erkaliklarini ko‘tarishga qodir ekanligiga sog‘lom fikrlaydigan odamlarning biriortasi ham ishonmaydi. O‘sish chegaralari borligi ravshan ularning qandayligi va qayerdaligini hali aniqlash lozim”.[1] An’anaviy iqtisodiyot ko‘mir va boshqa tabiiy resurslardan haddan tashqari ko‘p foydalanishni talab qiluvchi energiya loyihalarini o‘z ichiga oladi, bu esa uglerod chiqindilarining yuqori darajalariga, havo va suvning ifloslanishiga, daraxtlarning haddan tashqari ko‘p kesilishiga va bir qator kasalliklarga olib keladi. Ushbu jiddiy tashvishlar barqarorlik tushunchasini atrof-muhitga zararsiz iqtisodiy o‘sishga erishish uchun eski iqtisodiy amaliyotlar bilan moslashtirish zaruratini keltirib chiqaradi.

Yashil yo‘laklarni rivojlantirish uchun milliy siyosatga yashil iqtisodiyotni kiritish orqali erishish mumkin. Chunki u jamiyat va atrof-muhit farovonligini oshiradi va xalqaro hamjamiyat tomonidan qo‘llab-quvvatlash manbai bo‘lib xizmat qiladi.

Atrof-muhit iqtisodiyoti va ekologiya iqtisodiyotining rivojlanishi asosida ilgari surilgan tamoyillarning iqtisodiy siyosatga joriy etilishi natijasida “yashil iqtisodiyot” tushunchasi shakllana boshladi. Ushbu atama ilk bor 1989-yilda Buyuk Britaniya hukumati uchun yetakchi iqtisodchilar guruhi hamkorligida tayyorlangan “Yashil iqtisodiyot”ni rivojlantirish rejasi” nomli hisobotida Edvard Barber tomonidan foydalanilgan.[2]

Barqaror rivojlanish tushunchasi iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik siyosatning birlashishini inson faoliyati tufayli tobora kuchayib borayotgan ekologik tanazzulga va jamiyatdagi adolatsizlikka yakuniy yechim sifatida qaraydi. Barqarorlik bilan bog‘liq tobora kuchayib borayotgan xavotirlar odamlar va korxonalarning atrof-muhitga salbiy ta’sirini yumshatish uchun xalqaro siyosat va standartlarni ishlab chiqishga olib keldi. Ushbu global muammolarga qarshi turish uchun butun dunyo hukumatlari barqaror iqtisodiy rivojlanishga erishish uchun yashil iqtisodiyot zarurligini anglab etdilar. Barqaror rivojlanish hozirgi va keyingi avlodlarning

Department of Economics and tourism of Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
6.12.2024

ehtiyojlarini qondirish uchun tabiiy resurslardan samarali va oqilona foydldnishni talab qiladi.

Barqaror rivojlanish ijtimoiy, ekologik va iqtisodiy o‘lchovlarga ega bo‘lgan uchta asosiy tushunchaga tayanadi. Barqarorlikning ijtimoiy jihati sog‘liq va xavfsizlik, tenglik va ijtimoiy muammolarni, ekologik nuqtai nazar resurslarni tejash, yashil mahsulotlarni ishlab chiqish, toza energiya va uglerod emissiyasini belgilashni va iqtisodiy o‘lchov barqaror o‘sishni ta’minlash uchun yashil biznesni rivojlantirishni o‘z ichiga oladi. Iqtisodiy rivojlanish bilan birga toza va past uglerodli muhitni ta’minlash uchun qazib olinadigan yoqilg‘i kabi an’anaviy energiya manbalaridan qayta tiklanadigan energiya texnologiyalariga (quyosh, suv, shamol) o‘tish vaqt talabidir.

Barqaror rivojlanishni “ijtimoiy” – “iqtisodiy” – “ekologik” uchlikning o‘zaro bog‘liqlikda takomiliga asoslangan sinergetik hodisa sifatida tasavvur etish mumkin. Barqaror rivojlanishning mazmuni hozirgi avlod o‘z iqtisodiy faoliyatini shunday tashkil etishi kerakki, keyingi avlodlar ulardan kam bo‘lmagan iqtisodiy imkoniyatlar va turmush farovonligiga ega bo‘lishlari lozimligida namoyon bo‘ladi. Barqaror rivojlanish iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik komponentlarni yaxlit, o‘zaro bog‘liqlikda rivojlantirishni taqozo etadi. “Yashil iqtisodiyot” konsepsiyasi tarafdorlari amal qilayotgan iqtisodiy tizim aholi turmush darajasining yaxshilanishida muayyan ijobiy natijalarga olib kelganligiga qaramasdan mukammal emas, deb hisoblashadi. Ekologiyaning buzilishi (iqlim o‘zgarishi, cho‘llashish, bioxilma-xillikning yo‘qotilishi), tabiiy kapital cheklanganligi, tugab borayotganligi, kambag‘allik ko‘lamining ortib borishi, chuchuk suv, oziq-ovqat, energiyaning yetishmasligi, odamlar va mamlakatlar o‘rtasidagi tengsizlik kabi muammolar amaldagi iqtisodiy tizimning mukammal emasligini ko‘rsatuvchi holatlar hisoblanadi. Yuqorida qayd etilgan sabablarga ko‘ra amaldagi iqtisodiy model “jigar rang iqtisodiyot” deb ataladi. Qayd etib o‘tilgan ta’riflarni umumlashtirgan holda “yashil iqtisodiyot”ning tor va keng ma’nodagi ta’riflarini farqlash mumkin. Tor ma’noda “yashil iqtisodiyot”ni an’anaviy iqtisodiyot bilan yonma-yon rivojlanayotgan muayyan tarmoqlar yig‘indisi sifatida tavsiflash mumkin. Keng ma’noda esa “yashil iqtisodiyot” uchun muhim dinamik jihat, ya’ni iqtisodiy tizimda ekologiyaga yo‘naltirilgan o‘zgarishlar muhim ahamiyat kasb etadi. Bizningcha, ‘‘Yashil iqtisodiyot - bu kelajak avlodlar uchun xavf tug‘dirmaydigan va atrof-muhitni ifloslantirmasdan odamlar uchun munosib turmush darajasini ta’minlaydigan iqtisodiyot’’dir [3].

Umuman, “barqaror rivojlanish”, “yashil o‘sish” va “yashil iqtisodiyot” tushunchalari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik “yashil iqtisodiyot” tushunchasining mazmunini chuqurroq ochib berish imkonini beradi. “Yashil iqtisodiyot”ni shakllantirish “yashil o‘sish”ni ta’minlab beradi va barqaror rivojlanish strategiyasini amalga oshirishga ko‘maklashadi. Demak, “yashil iqtisodiyot”ni barqaror rivojlanishning uzoq muddatli maqsadlariga erishishning asosi sifatida qabul qilish mumkin.

Department of Economics and tourism of Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
6.12.2024

Ushbu maqsadlar BMTga a’zo barcha davlatlar tomonidan 2015–2030-yillarda amalga oshirilishi kun tartibiga kiritilgan. Barqaror rivojlanish maqsadlari dasturi 17 ta global maqsadni va ular bilan bog‘liq 169 ta vazifani o‘z ichiga oladi: 1) qashshoqlikni yo‘qotish; 2) ochlikni tugatish; 3) sog‘lik va farovonlik; 4) sifatli ta’lim; 5) gender tenglik; 6) toza suv va sanitariya; 7) arzon va toza energiya; 8) munosib ish o‘rinlarini yaratish va iqtisodiy o‘sish; 9) sanoatlashtirish, innovatsiyalar, infratuzilma; 10) tengsizlikni kamaytirish; 11) barqaror shaharlar va qulay yashash joylarini yaratish; 12) mas’uliyatli iste’mol va ishlab chiqarish; 13) iqlim o‘zgarishiga qarshi kurashish; 14) dengiz ekotizimlarini asrash; 15) quruqlikdagi ekotizimlarni asrash; 16) tinchlik, adolat va samarali boshqaruv; 17) barqaror rivojlanish yo‘lida hamkorlik. O‘zbekiston ushbu maqsadlardan 16 tasini milliylashtirish va amalga oshirish vazifasini o‘z oldiga qo‘ygan. Respublika hududida dengiz havzalari mavjud bo‘lmagani bois, 14-maqsad (dengiz ekotizimlarini asrash) O‘zbekiston tomonidan milliylashtirilmagan. Mamlakatimizda “yashil iqtisodiyot” asosida barqaror rivojlanishni ta’minlashda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi “2019–2030-yillar davrida O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori muhim dasturiy amal hisoblanadi.[4]

Bu iqtisodiy o‘sish va ekologik barqarorlikka oid oldingi adabiyotlardan ko‘rinib turibdi hisobotida yashil iqtisodiyot siyosati mamlakatlar uchun barqarorlikka erishishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi. Yashil iqtisodiyot nafaqat ekologik kamchiliklar bilan shug‘ullanadi, balki jamiyatga farovonlik va adolatni ta’minlash uchun iqtisodiy o‘zgarishlarga intiladi. Yashil iqtisodiyot kelajak avlodlar uchun adolatli tabiiy resurslarni ta’minlash uchun atrof-muhit holatini yaxshilash uchun ekologik toza mahsulotlarni iste’mol qilish va ishlab chiqarishga yordam beradigan siyosat va amaliyotlarni ilgari surishga qaratilgan. Yashil siyosatni amalga oshirish ekoprenerlar deb ataladigan boshqa yordam beruvchilar va barqarorlik amaliyotchilarining o‘sishini rag‘batlantiradi. Ekologik tadbirkorlar atrof-muhitga ta’sirni kamaytirish uchun ekologik toza texnologiyalar va mahsulotlarni ixtiro qilish orqali an’anaviy biznes siyosati va ishlab chiqarish vositalarini isloh qilishga intilishadi, chunki yashil tadbirkorlik tushunchasi barqarorlik falsafasiga asoslanadi.

Yuqoridagi fikrlar yashil iqtisodiyot, yashil tadbirkorlik va barqarorlik tushunchalari o‘zaro bog‘liqligini ko‘rsatadi. Shu sababli, hukumatlar ekologik toza siyosatni qoidalarga kiritishi va toza va barqaror kelajakni ta’minlash uchun yashil biznesga sarmoya kiritishni rag‘batlantirishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Печчи А. Человеческие качества. Москва. 1980. Стр. 123,124.
2. Blueprint for a Green Economy: David Pearce, Anil Markandya and Edward B. Barbier. Earthscan, London, GreatBritain, 1989.
3. Навстречу «зеленой» экономике: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности: обобщённый доклад для представителей властных

структур [Электронный ресурс] – URL: http://old.ecocongress.info/5_congr/docs/doklad.pdf (дата обращения 21.05.2023).
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrda PQ-4477-son “2019-2030-yillar davrida O‘zbekiston Respublikasining “yashil” iqtisodiyotga o‘tish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori. https://lex.uz/ru/docs/4539502.

Department of Economics and tourism of Jizzakh branch of the National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek